

nem; Lucas vero explicavit prius tentationem Petri, deinde Domini contumelias, dicens: *Et viri qui tenebant eum, illudebant ei, eadentes. Chrysostomus.* Cæli, & terræ Dominus (1) cæsus sustinet, & patitur impiorum ridicula, formam nobis patientiæ præbens. *Theophylactus.* Necnon Dominus Prophetarum, ut pseudopropheta deludatur.

Sequitur: *Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus; & interrogaverunt eum, dicens: Prophetiza nobis: quis est qui te percussit? Beda* (super Prophetiza nobis quis est.) Hæc quasi in contumeliam faciebant ejus, qui se à populis Prophetam voluit haberi. Sed qui tunc cæsus est, colaphis Judæorum, cæditur etiam nunc blasphemis fallorum Christianorum. Velaverunt autem eum, non ut eorum illa scelera non viderent, sed ut à seipso faciem ejus abscondant. Hæretici autem, & Judæi, & mali Catholici eum reprobus actibus exacerbantes, quasi illudentes, dicunt: *Quis est qui te percussit? dum ab illo suas cogitationes, & opera tenebrarum cognosci non estimant. Augustinus de Con. Ev.* (Lib. 1. cap. 6.) Hæc autem intelligitur passus Dominus utique in domo principis sacerdotum, quo prius adductus est: unde sequitur: *Et ut factus est dies, convenerunt Seniores plebis, & principes sacerdotum, & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum: dicens: Si tu es Christus, dic nobis. Beda* (cap. 9. in Luc.) Non veritatem desiderabant, sed calumniam præparabant. Si quidem Christum hominem tantummodo de stirpe David venturum sperantes, hoc ab eo querebant, ut si diceret, Ego sum Christus, calumniarentur, quod sibi (2) arrogaret regiam potestatem. *Theophylactus* (super *Si vobis dixerit, non creditis.*) Ipse vero sciebat eorum præcordia, quod qui non crederent operibus, multo minus sermonibus crederent: unde sequitur: *Et ait illis: Si vobis dixerit, non creditis mihi. Beda* (cap. 9.) Sæpe enim dixerat se Christum esse: puta cum dicebat Joah. 10. „Ego, & Pater unum sumus.“ & cetera talia. *Si autem interrogaverit, non respondebitis mihi, ne-*

que dimittetis. Interrogaverat enim eos, quomodo dicerent Christum filium esse David, cum David in spiritu Dominum suum illum vocaverit; verum illi neque dicenti credere, neque interroganti respondere voluerunt. Quia autem semen David calumniari querebant, plus est quod audiunt.

Sequitur: *Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Theophylactus* (circ. fin. Comm.) Quasi dicat: Non est vobis de cetero tempus sermonum, & doctrinæ; sed deinceps iudicii tempus erit, cum videbitis me Filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei. *Cyrillus.* (a) Cum autem de Deo sessio dicitur, arque thronus, regia, & universis principans dignitas designatur. Non enim (3) putamus tribunal quoddam positum esse, cui credamus, inhiit Dominum omnium; sed nec omnino dextrum, vel sinistram esse penes divinam naturam: proprium enim est corporum figura, & locus, & sessio. Qualiter autem patris honoris, patris quoque confessus Filius videbitur esse; si non est secundum naturam Filius, naturalem in se proprietatem habens Patris? *Theophylactus.* Hoc igitur audientes timere debebant; sed illi post hæc verba magis insaniant: unde sequitur: *Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Da? Beda* (cap. 9. in Luc.) Quod se Filium Dei dixerat, acceperunt in eo quod ait: *Erunt Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Ambrosius* (Lib. 10. cap. cur Dominus interrogatus.) Dominus autem maluit se Regem probare, quam dicere; ut condemnandi causam habere non possint, qui quod obijciunt, hoc fatentur.

Sequitur: *Qui ait: Vos dicitis quia ego sum. Cyrillus.* (b) Hoc autem dicente Christo, succensuit pharisæorum cohors, usurpans ignominie vocem: unde sequitur: *At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audimus de ore ejus. Theophylactus* (in fin. Comm. ad 22. cap. Lucæ.) Ex quo patet quod inobedientes nulla commoda ferunt, revelatis sibi secretioribus; sed majorem poenam acquirunt, propter quod talia oportet eis esse occulta.

(1) Al. Jesus. (2) Al. arroget. (3) Al. putabamus.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Thesaur. Lib. 12. cap. 14. (b) In Catena Græc. PP.

CAPUT XXIII.

(a) **ET** surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum. Coeperunt autem illum accusare, dicens: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum Regem esse. Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Judæorum? At ille respondens ait: Tu dicis. Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum, & turbas: Nihil invenio causæ in hoc ho-

homine. At illi invalescebant dicens: Commovit populum, docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque huc.

(b) Pilatus autem audiens Galilæum, interrogavit si homo Galilæus esset; & ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat illis diebus. Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quod audiret multa de eo; & sperabat signum aliquid videre ab eo fieri. Interrogabat autem eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autem principes sacerdotum, & scribæ constanter accusantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illudit indutum veste alba, & remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes, & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem.

(c) Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, & magistratibus, & plebe, dixit ad illos: Obvultis mihi hunc hominem quasi avertentem populum; & ecce ego coram vobis interrogans nullam causam invenio in homine isto ex his in quibus eum accusatis. Sed neque Herodes: nam remisit vos ad illum; & ecce nihil dignum morte actum est ei. Emerdatum ergo illum dimittam. Necessè autem habebat dimittere eis per diem festum unum: Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam: qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate, & homicidium missus in carcerem. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Jesum. At illi succlembant dicens: Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? Nullam causam mortis invento in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam. At illi instabant vocibus magnis, postulantes ut crucifigeretur; & invalescebant voces eorum. Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eum qui propter homicidium, & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant; Jesum vero tradidit voluntati eorum.

(d) Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem venientem de villa, & imposuerunt illi crucem portare post Jesum. Sequēbatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant, & lamentabantur eum. Conversus autem ad illas, dixit Jesus: Filie Hierusalem, nolite flere super me; sed super vos ipsas fletis, & super filios vestros: quoniam ecce venient dies in quibus dicent: Beate steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos; & collibus, Operite nos: quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo, ut interficerentur.

(e) Et postquam venerunt in locum qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris.

(f) Jesus autem dicebat: Pater dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Divergentes vero vestimenta ejus, miserunt sortes. Et stabat populus expectans; & deridebant eum principes cum eis dicens: Alios salvos fecit, seipsum salvum faciat, si hic est Christus Dei electus. Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes ei, & dicens: Si tu es Rex Judæorum, salvum te fac.

(g) Erat autem & superscripto scripta super eum litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est Rex Judæorum. Unus autem de his qui pedebant latronibus blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac teipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum; quod in eadem damnatione es. Et nos quidem juste, nam digna factis recipimus; hic vero nihil mali gessit. Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei: cum veneris in regnum tuum. Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.

(h) Erat autem fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram usque in horam nonam; & obscuratus est sol, & velum templi scissum est medium. Et clamans voce magna Jesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.

(i) Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Vere nunc homo justus erat. Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum illud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur. Stabant autem omnes notæ ejus à longe, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.

(k) Et ecce vir nomine Joseph, qui erat decurio, vir bonus, & justus (hic non consenserat consilio, & actibus eorum) ab Arimathæa civitate Judææ, qui expectabat & ipse regnum Dei. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu, & depositum involvit in sindone, & posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fue-

ulgo? Sequitur enim: *Et stabat populus, qui scilicet petierat eum crucifigi, expectans, scilicet finem; & desiderabant eum principes cum eis.* Augustinus de Con. Evang. (Lib. 3. cap. 13.) Quia principes dixit, nec addidit sacerdotum, omnes primates generali nomine complexus est, ut ibi possent intelligi scribæ, & seniores. *Beda.* Qui etiam nolentes consentire quod alios salvos fecit: sequitur enim: *Dicentes: Alios salvos fecit, seipsum salvum faciat, si hic est Christus Dei electus, Athanasius* (in serm. de pass. & cruc.) Dominus autem vere Salvator non salvando seipsum, sed creaturam liberando volebat cognosci Salvator. Neque enim medicus, quia sibi medetur, medicus esse cognoscitur, nisi erga languidos artem probet: sic Dominus Salvator existens, non habebat opus salutis, neque descendendo de cruce volebat cognosci Salvator, sed morando: multo namque majorem salutem mors Salvatoris affert hominibus, quam descensus de cruce. *Græcus.* (a) Videns autem diabolus nullum esse sibi defensorium, tirubabat, & quasi aliud non valens, tentavit ulterius propinari Salvatori acetum ad bibendum: sequitur enim: *Illudebant autem ei & milites accedentes, & acetum offerentes illi: quod contra seipsum facere diabolus ignorabat: nam amaritudinem iræ ex prævaricatione legis factam, qua cunctos deinebat, Salvatori præbebat; quam ille sumens consumebat, ut vice acetii, vinum det nobis in potum, quod sapientia miscuit.* *Theophylactus.* Obtulerunt autem milites Christo acetum, quasi Regi subministrantes: sequitur enim: *Dicentes: Si tu es Rex Judæorum, salvum te fac.* *Beda.* Et notandum, quod Judæi vocabulum Christi Scripturæ sibi auctoritate creditum blasphemantes irrident; milites vero, utpote Scripturarum nescii, non Christo, sed Regi Judæorum insultant.

(g) *Theophylactus* (super *Erato & superscriptio*.) Aliam attende sagacitatem dæmonis agitaram in Christum: triplici enim literarum figura promulgabat accusationem Jesus, ne scilicet quemquam (1) transeuntium lateat quod ob hoc suspensus fuerat, quia se Regem faciebat: dicitur enim: *Erato autem & superscriptio scripta super illum litteris Græcis, Latinis, & Hebraicis: Hic est Rex Judæorum:* per quod significabatur, potentissimas Gentium, quales erant Romani, prudentissimas, quales Græci, maxime Deum colentes, quale fuit Judæorum genus, subijci debere imperio Christi. *Ambrosius* (ubi supra.) Merito autem supra crucem po-

(1) *Al.* transeuntem. (2) *Al.* cecidimus, hic mortuus suscitavit, &c.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ex parte Corderius hæc refert in Catena Græcorum, sed nec nomen apponit, nec indicem cuiusquam notat.

nitur titulus: quia non humani corporis, sed divinæ potestatis est regnum quod habet Christus. *Lego titulum Regis Judæorum, cum lego Joan. 18.* „ Regnum meum non est de hoc mundo: „ do: „ lego causam Christi super caput ejus scriptam, cum lego ibid. 1. „ Et Deus erat „ Verbum: „ „ caput enim Christi Deus: „ 1. Corinth. 11. *Cyrillus.* Alter autem latronum eadem cum Judæis eructabat: sequitur enim: *Unus autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac teipsum, & nos.* Alter vero refrenabat voces ipsius: sequitur enim: *Respondens autem alter increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es: sed & proprium reatum confessus est ubi dicit: Hic nos quidem iuste, nam digna factis recipimus. Chrysoströmus.* Hic fungitur vice iudicis, condemnatur, & incipit de veritate censere qui coram Pilato post multa tormenta confessus est scelera. Quia aliud est homo censor, quem latent intima, & aliud Deus, qui mentes penetrat: & ibi quidem post confessionem poena subsequitur, hic autem confessio fit ad salutem. Sed & Christus pronuntiat innocentem, cum subdit: *Hic vero nihil mali fecit;* quasi dicat: Novam vide injuriam; honestatem damnavi cum scelere. Nos viventes (2) occidimus, hic mortuus suscitavit; nos aliena sumus furati, hic & sua jubet tribuere. Beatus igitur latro astantes docebat, talia disserens, quibus alterum increpabat. Sed ut videt extinctos auditus astantium, redit consequenter ad eum qui novit præcordia: sequitur enim: *Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum.* Crucifixum aspicias, & Dominum prosteris: condemnati vides figuram, & Regis prædicas dignitatem: mille malis imbutus, postulas justitiæ fontem reminiscitur nequitia. Sed dices: Video quidem apprensens opprobrium, sed intueor latens regnum; & tu averis mea publica scelera, & acceptas fidem intentionis occulta. Discipulum veritatis usurpavit nequitia, discipulum nequitia non commutavit veritas? *Gregorius* 18. Moral. (cap. 25.) In cruce clavi manus ejus pedesque ligaverant, nihilque à penis in eo liberum nisi cor, & lingua remanserunt. Inspirante Deo totum illud ei obtulit quod in se liberum invenit; ut juxta hoc quod scriptum est Rom. 10. corde crederet ad justitiam, ore confiteretur ad salutem. Tres autem virtutes, quas Apostolus memorat, subito repletus gratia, & accepit latro, & servavit in cruce. Fidem namque habuit, qui

reg-

regnaturum Deum credidit, quem secum pariter morientem vidit; spem habuit, qui regni ejus aditum postulavit; qui caritatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem, & collationem pro simili scelere morientem de iniquitate sua redarguit. *Ambrosius* (Lib. 10. in Luc. cap. de duobus latronibus.) Palcherrimum autem datur affectandæ conversionis exemplum, quod tam cito latroni venia relaxatur. Cito ignoscit Dominus, quia cito ille convertitur, & uberior est gratia quam precatio: semper enim Dominus plus tribuit quam rogatur. Ille rogabat, ut memor sui esset; de Domino autem sequitur: *Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Vita est enim esse cum Christo, & ubi Christus, ibi regnum. *Theophylactus* (parum ante illud, *Erato autem fore hora sexta.*) Et quemadmodum quisque Rex victoriosus rediens ex triumpho optima prædaturum fert secum; sic & Dominus prædatus portionem diaboliarum prædatur, scilicet latronem, & ducit secum in paradysum. *Chrysoströmus.* Erato ergo videre Salvatorem in medio latronum, trutinam justitiæ trutinantem fidem, & infidelitatem. Expulit diabolus de paradiso Adam; Christus latronem impulit ante totum orbem, & ante Apostolos. Nudo verbo, sola fide in paradysum introivit, ne quis post enores introitum desperaret. Attende celebritatem à cruce in caelos, à condemnatione in paradysum, ut novit non ad benevolentiam illius, sed ad clementiam Dominum totum fecisse. Si autem jam facta est bonorum retributio, numquid supervacua erit resurrectio? Si enim introduxit latronem in paradysum, corpus autem ejus corruptum remansit foris, liqueat non esse resurrectionem corporum. Hæc dicunt illi. Sed caro, quæ fuit laborum particeps, numquid privabitur premiis? Audi Paulum dicentem 1. Corinth. 15. „ Oportet corruptibile hoc incorruptionem induere. „ Sed si Dominus pollicitus est regnum caelorum, introduxit autem latronem in paradysum, nondum ei retribuit premia. Sed dicunt: Nominem paradysum regnum caelorum nominavit, usitato nomine utens dum alloqueretur latronem, qui nihil audierat de arduis documentis. Quidam autem non sic legunt: *Hodie mecum eris in paradiso,* sed sic: *Disco tibi hodie;* & consequenter, *meum eris in paradiso.* Sed adhuc evidentiorum solutionem subiungemus: nam medici cum vident aliquem desperatum, dicunt: Jam mortuus est; sicut & latro, quoniam non amplius timebatur ejus regressus ad perditionem, dicitur paradysum in-

trasse. *Theophylactus.* Hoc tamen est verius omnibus, quod quamvis (1) non omnia promissa sortiti sunt & latro, & alii sancti, ne sine nobis (2) consummarentur, ut dicitur in epistola ad Hebræos cap. 11. sunt tamen in regno caelorum, & in paradiso. *Gregorius* Nissenus. (a) Hoc iterum oportet discutere quomodo latro censetur dignus paradiso, cum sanctis flamma framea prohibeat introitum. Sed attende, quod sermo divinus eam versatilem dicit, ut indignis quidem obviet, dignis vero liberum ad vitam patefaciat aditum. *Gregorius* 12. Moral. (cap. 7.) Vel illa romphæa flamma versatilis dicitur, pro eo quod scisset quandoque venire tempus ut etiam removeri debuisset, quando scilicet veniret qui suæ incarnationis mysterio paradysum nobis iter aperiret. *Ambrosius* Lib. 10. in Luc. cap. de duobus latronibus) Sed & illud solvendum est, quia alii, scilicet Mattheus, & Marcus, duos convincientes inducunt latrones; iste unum convincentem, unum repugnantem; fortasse & iste prius convincentis est, sed repente conversus est. Potuit etiam de uno pluraliter dici, sicut est illud Hebr. 11. „ In „ capris pellibus ambulabant, „ facti sunt; „ cum solus Elias melotidem habuisset, Esaias secutus esse doceatur. Mystice autem duo latrones duos populos peccatores significant per baptismum crucifigendos esse cum Christo: quorum dissentio diversitatem pariter credentium significat. *Beda* (cap. 94. super *Hodie mecum eris.*) „ Quicumque enim baptizati sumus in Christo „ Jesu, in morte ipsius baptizati sumus: „ Rom. 6. Per baptismum autem, cum peccatores essemus, ablui- mur: sed alii dum Deum in carne passum laudant, coronantur; alii dum aut opera baptismi habere renuerunt, dono quod accepere, privantur.

(h) *Cyrillus.* Postquam cruci tradiderunt Dominum omnium, mundi machina lugebat proprium Dominum, & „ obtenebrata est lux in „ meridie, „ secundum Amos 8. unde dicitur: *Erato autem fore hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universa terra usque in horam nonam:* quod erat manifestum indicium quod foret passura caliginem crucifigentium animæ. *Augustinus* de Con. Evang. (Lib. 3. cap. 17.) Hoc autem quod de tenebris dictum est, etiam alii duo Mattheus, & Marcus, contestantur. Addit autem Lucas, unde factæ sunt tenebræ, cum subdit: *Et obscuratus est sol.* *Augustinus* 3. de Civit. Dei (cap. 15.) Quam solis obscuracionem non canonico cursu siderum accidisse satis ostendit, quod tunc erat pascha Judæorum, quod plena luna solem- niter agitur; regularis autem solis defectio non

niis

(1) *Al.* omittitur. non. (2) *Al.* consummeretur.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Nec refertur à Corderio in Catena Græc. nec occurrit,

quia timebat accusationes, subiungit: *Emendatum ergo illum dimittam. Bēda* (super idem verbum.) Quasi dicat: Flagris illum, & ludibriis quantum iubebis affliciam, dummodo innoxium sanguinem non ficiatis. Sequitur: *Necessē autem habebat dimittere eis per diem festum unum. Necessē habebat non imperialis legis sanctione, sed annua gentis consuetudine devictus, cui per talia gaudebat placere. Theophylactus.* Romani enim Judæis concesserant secundum leges, & ritus proprios converteri. Mos autem patrius erat Judæis petere damnatos à Principe, sicut à Saule Jonathan periverunt: unde & de eorum petitione nunc subditur: *Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam, qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate, & homicidium missus in carcerem. Ambrosius* (Lib. 10. tit. Cur Dominus coram Herode rauerit.) Non immerito homicidae absolutionem petunt qui flagitabant innocentis exitium. Tales leges habet iniquitas, ut quod odent innocentia, scelus diligit. In quo tamen nominis interpretatio speciem dat figuræ: Barabbas enim patris filius Latine dicitur. Illi ergo quibus dicitur Joan. 8. „ Vos ex patre diaboli estis, „ vero Dei Filio, patris sui filium, idest Antichristum, prælatum esse produntur. *Bēda* (super Tolle hunc.) Hæret autem Judæis usque hodie sua petitiō: quia enim data sibi optione, pro Jesu latronem, pro Salvatore interfecit egerunt; merito salutem, vitamque perdidit, & latrocinis se, ac seditionibus inaptum subiecerunt ut & patriam, & regnum suum perdidit. *Theophylactus.* Si ergo gens olim sancta fuerit ad cædendum, Pilatus gentilis eadem prohibet: sequitur enim: *Iterum autem Pilatus locutus est ad illos, „ volens dimittere Jesum. At illi succubabant dicentes Crucifige, crucifige eum. Bēda* (super Crucifige, crucifige eum.) Pessimus enim genere mortis occidere innocentem, hoc est crucifigere, desiderant. Pendentes enim in ligno crucifixi, clavis ad lignum pedibus manibusque confixis, producta morte necabantur; ne dolor citius finiretur. Verum à Domino electa erat mors crucis, quam diabolo superato; tamquam trophæum, in frontibus fidelium erat positurus. *Theophylactus* (hoc loco.) Tertio autem Pilatus Christum absolvit: sequitur enim: *Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? Nullam causam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam. Bēda* (super Corripiam eum.) Hanc correptionem qua populo satisfacere, ne usque

(1) *Al.* quoniam, (2) *Al.* Non est in Glossa que nunc extat, nec ulla talis distributio materiæ, que ad sententiã priorẽ hic addita videtur. (3) *Theophylactus.*

ad crucifigendum Salvatorem sevirerent, Pilatus quærebat, non solum obtulisse, sed etiam deridendo, & flagellando exhibuisse, verba Joannis testantur. Quia vero totam accusationem quam adversus Dominum detulerunt, sollicita Pilati interrogatione videbant evacuatam, tandem ad solas se preces converterunt: unde sequitur: *At illi instabant vocibus magnis, postulantes ut crucifigeretur; & invalscebant voces eorum. Theophylactus* (super *Adjudicavit Pilatus fieri petitionem.*) Tertio clamant contra Christum, ut per trinam hanc vocem, suam esse occisionem Christi approbent, quam petendo extorserunt: sequitur enim: *Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illi eum qui propter homicidium, & seditionem missus fuerat in carcerem; Jesum vero tradidit voluntati eorum. Chrysostomus.* Putabant enim hoc se posse astruere, quod Jesus deterior esset latrone, & adeo nequam ut neque pro pietate, neque profestis prerogativa deberet liberari.

(d) *Glossa.* (a) Posita condemnatione Christi, convenienter agitur de crucifixione, cum dicitur: *Et cum ducerent eum; apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem venientem de villa, & imposuerunt ei crucem portare post Jesum. Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 3. cap. 10.) Joannes autem narrat quod Jesus bajulabat sibi crucem: unde intelligitur quod ipse sibi portabat crucem cum exiret in eum qui dicitur calvarie locum. Simon autem in itinere angariatus est, cui data est portanda crux usque ad locum; (b) nullus enim aliorum acceptabat crucem bajulare, eo quod lignum detestabile putabatur; & ideo Simon Cyrenæus, quasi in quamdam jaceturam imposuerunt crucem portare, quam alii recusabant. Hic adimpletur illud Esaiæ 19: „ Cujus principatus super humerum ejus: „ principatus enim Christi est crux ejus, propter quam, secundum Apostolum, Deus eum exaltavit. Et sicut in signum dignitatis alii altheum, alii mirram portant; sic & Dominus crucem. Et si inquiras, invenies non aliter in nobis regnare Jesum, nisi per asperitates: quo fit ut delictiosi inimici, sine Christi crucis. *Ambrosius* (Lib. 10. in Luc. cap. de portatione crucis Christi.) Christus ergo crucem bajulans, sicut trophæum suum victor attulit: crux super humeros imponitur, quia sive Simon, sive ipse portaverit, & Christus in homine, & homo portavit in Christo. Nec discordant Evangelistarum sententiæ, (1) quando concordat mysterium. Et bonus ordo nostri profectus est, ut prius

(1) *Al.* cui. (2) *Al.* ei. Forte utrumque legendum in hunc modum: cives ei, & mulieres adhaeserunt. (3) *Al.* enim, (4) *Al.* miserabiliter, item debiliter. (5) *Al.* Potest etiam quod beatificandas, &c.

crucis suæ trophæa ipse erigere, deinde martyribus traderet erigendum. Non Judæus est qui crucem porat, sed alienigena, atque peregrinus; nec præcedit, sed sequitur, juxta hoc quod scriptum est supra 9. *Tollat crucem suam, & sequatur nos. Bēda* (super *Apprehenderunt Simonem Cyrenensem.*) Simon autem obediens, Cyrene heres interpretatur: unde per eum populi Gentium designantur, qui quondam peregrini, & hospites testamentorum, nunc obediendo facti sunt Dei heredes. De villa autem Simon egrediens, crucem porat post Jesum, cum paganis ritibus derelictis, vestigia dominicæ passionis obedienter amplectitur. Villa enim Græce pagos vocatur, à qua pagani nomen trahunt. *Theophylactus.* Vel ille tollit crucem Christi, qui venit à villa, idest dimittit hunc mandam, & opera ejus, in Hierusalem, idest in supernam libertatem, tendens. Ex hoc etiam non modicam sumitur documentum. Qui enim ad modum Christi magister est, debet ipse prius tollere crucem, & timore Dei propriam carnem configere; & se subditis, & obedientibus eam imponere. Sequitur autem Christum etiam multitudo plebis, & mulierum: nam subditur: *Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, que plangebant, & lamentabantur eum. Bēda* (cap. 93. in Luc.) Multa quidem turba crucem Dominum, sed non una eademque mente sequebatur: nam populus qui ejus mortem impetraverat, ut morientem lætus aspiceret; mulieres vero, ut moriturum plorarent. Non autem ideo solus mulierum planctus sequebatur, quia non etiam innumerus virorum cœtus de ejus erat passione maxime afflicti; sed quia femineus, quasi contemptibilior, sexus liberius poterat quod senserat ostentare. *Cyillus.* Amans etiam lachrymarum est semper sexus femineus, & mentem habens flexibilem ad pietatem. *Theophylactus.* Per hoc etiam significabatur quod multitudo magna Judæorum esset post crucem itura, credens in Jesum. Sed & mens infirma, que significatur per feminam, si sumpta cordis conatione per poenitentiam sicut sequitur Jesum propter nostram salutem afflictum. Flebant igitur mulieres per compassionem. Eum autem qui ultro patitur, flere non oportet, sed magis ei applaudere; & ideo eas flere verat: sequitur enim: *Conversus autem Jesus ad illas dixit: Filie Hierusalem, nolite flere super me. Bēda* (cap. 93.) Cujus scilicet cita

(1) *Al.* non debet esse. (2) *Al.* non debet esse. (3) *Al.* non debet esse. (4) *Al.* non debet esse. (5) *Al.* non debet esse.

structura est auctorem. Notandum autem, cum filias Hierusalem appellat, quod non solæ quæcum eo venerant à Galilea, sed & ejusdem Urbis nec cives, (2) & mulieres adhaeserunt. *Theophylactus.* Mandat deplorantibus eum in futura mala prospectum intendere, & super illis staret, sequitur enim: *Super vos ipsas stete, & super filias vestras. Cyrillus.* Significans in futuro mulieres liberis esse obandas; nam irruente bello in tenam Judæorum, cuncti simul peribant magni, & parvi: unde sequitur: *Quia ecce venient dies in quibus dicent: Beatae steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera que non lactaverunt. Theophylactus.* Cum (3) scilicet foeminae crudeliter suos asabant filios, & venter qui produxerat, (4) flebiliter iterato recipit genitum. *Bēda* (cap. 93.) In quo die, ventura à Romanis obditionis, & captivitatis tempus significat, de quibus supra dixerat, Matth. 24. „ Vae prægnantibus, & nutrentibus in illis diebus. „ Naturale est autem imminente captivitate hostili, alta, vel adhuc, quibus abscondantur homines, & obedientibus eam, unde sequitur: *Tunc incipient montibus dicere, Cadite super nos, & collibus, Operite nos.* Refert enim Josephus, insistentibus sibi Romanis, certatim Judæos cavernas montium, colliumque pertitisse speluncas. (5) Potest autem & ex superfluo, quod beatificandas dicit steriles, de his intelligi qui utrolibet sexu se castraverunt propter regnum cælorum; montibus, collibusque dicit: *Cadite super nos, & operite nos;* cum quilibet suæ fragilitatis memores, ingruente tentationum articulo, sublimium quorumcumque virorum quæsierit exemplis, montibus, & precibus defendi. Sequitur: *Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Gregorius* 12. Moral. (cap. 4.) Se lignum viride, & nos lignum aridum dixerit quia ipse in se vim divinitatis habuit; nos vero, qui puri homines sumus, lignum aridum appellamur. *Theophylactus.* (super *Si in viridi ligno.*) Quasi dicat Judæis: Si ergo in me, lignum fructiferum, jugiter virens, taliter steterunt Romani; quid non stentabant erga vos? Populum dico, quasi lignum aridum, privatam qualibet vivificante virtute, nec ullum fructum ferentem. *Bēda* (super idem verbum.) Vel quasi omnibus dixeret: Si ego, qui peccatum non feci, lignum vite appellatus, sine igne passionis à mundo non exto; quid resurrectio mortem solvere potest, (1) enim putas eis materie tormenti qui sunt fructibus mors & omnem mortem, & ipsum mortis defectu vacui? *Theophylactus.* Malam autem opinionem

(1) *Al.* non debet esse. (2) *Al.* non debet esse. (3) *Al.* non debet esse. (4) *Al.* non debet esse. (5) *Al.* non debet esse.

de Domino inuere volens diaboli, etiam latrones faciebant crucifigi cum eo: unde sequitur: Dicebant autem et alii duo nequam cum eo ut interficerentur.

(e) Athanasius. (a) Ubi corruptum est genus humanum, ibi Christus proprium corpus exposuit, ut ubi seminata est corruptio, ibidem incorruptio oriatur; propter quod in loco Calvarie crucifigitur: dicitur enim: Et postquam venerunt in locum qui vocatur Calvaria, ibi crucifixerunt eum: quem locum doctores Iudaeorum ajunt esse sepulcrum Adæ. Beda cap. 93.) Vel aliter. Foris portam loca erant in quibus truncabantur capita damnatorum, & Calvarie, idest decollatorum, sumpserunt nomen: Et sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigitur, ut ubi abundavit peccatum, superabundet & gratia, Cyrillus. Non autem ipse unigenitus Dei Filius in propria natura qua Deus est, passus est quæ sunt corporis, sed magis in natura terrena: Decet enim utrumque de uno & eodem Filio dici, scilicet & non pati divine, & passum esse humanitas. Eusebius. (b) Si autem aliter post conversationem cum hominibus evanescentes subito evolare, fugiens mortem, ab hominibus compararetur phantasmati: & quem admodum si quis incombustibile quoddam nobis vas, & prævalens ignis nature vellet ostendere, flammam illud traderet, & consequenter à flamma illud illæsum extraheret; sic Dei Verbum volens ostendere instrumentum, quo usus est ad humanam salutem, esse prævalens mortis, mortale morti exposuit ad demonstrandam ejus naturam; deinde post modicum à morte illud eripuit in signum divine virtutis. Et prima quidem causa mortis Christi hæc est, secunda vero divine potestatis ostensio, corpus Christi inhabitantis: cum enim antiquitus despicere homines, communem exitum mortis sortitos, quos heroes, & divos nominabant, docuit illum solum mortuum verum Deum esse fatendum quem bravia victorie, morte prostrata decorant. Tertia ratio est victima pro toto genere hominum mactanda qua oblata, tota potestas demonum perit, & error quilibet est sedatus. Et hæc alia causa salutiferæ mortis, ut discipuli oculis hæc conspicerent resurrectionem post mortem, ad quam propriam spem

(1) Al. hostis obulerit. Ex edit. P. Nicol. (a) In Catena Græcorum PP. Absque indice loci à Corderio recensetur, sed ex orat. in Passionem, vel in Crucem Domini desumptum est. (b) In Catena prædicta. (c) Citat S. Thomas Chrystostomi nomine & 3. Parte quæst. 46. art. 3. ad 2. sed non in indice loci designato, qui nec occurrit apud illum, sed apud Athanasium Lib. de Incarnatione Filii Dei ante prædicta verbis tamén aliter dispositis, & alia serie collocatis. (d) Orat. 1. de Resurrect. Christi.

erigere docebantur, ut mortem contemnentem, agonem contra errores inirent alacriter. Chrystostomus. (c) Non autem inirent, quam non habebat, cum sit vita, sed hominum venit consumpturus Salvator: unde non propria morte corpus deposuit, sed ab hominibus illam sustinuit. Sed & si agrotavisset corpus ejus, & in conspectu omnium solveretur, inconveniens erat eum qui sanaret aliorum languores, habere proprium corpus affectum languoribus. Sed & si absque aliquo morbo seorsum alicubi corpus deposuisset, ac deinde rursus se offerret, non crederetur ei de resurrectione differenti: oportet enim mortem resurrectionem precedere. Cur ergo resurrectionem palam quidem prædicaret, clanculo vero moretur? Nimirum si latenter hæc evenissent, quot excogitarent homines incredulitatis calumnias? Quomodo pateret Christi in mortem victoria, nisi coram omnibus eam patiens, per incorruptionem corporis probasset extinctam? Sed dices: Deceret saltem gloriosam mortem sibi excogitare, ut evitaret ignominiam crucis. Sed & si hoc fecisset, suspectum se reddidisset, quasi non habens virtutem contra quilibet mortem. Sicut ergo pugil profrenens illum quem (1) hostes obtulerint, ostenditur excellentior omnibus; sic omnium vita ab hostibus illatam, quam putabant esse diram, & insanam, & detestabilem mortem in cruce suscepit, ut hac inempta, dominium mortis totaliter destruaetur. Propter quod non caput ei amputatur ut Joanni; neque sectus est, ut Esaias; ut corpus integrum, & indivisibile morti fervet, & non fiat occasio volentibus Ecclesiam dividere. Volebat etiam superportare quam incurramus maledictionem, maledictam mortem, scilicet crucis, suscipiendo, secundum illud Deut. 21. Maledictus homo qui pendet in ligno. In cruce etiam expansis manibus moritur, ut altera quidem manu veterem populum, altera eos qui sunt ex Gentibus trahat: utrosque sibi conjungens. Moriens etiam in cruce à demonibus expiatur aërem, & ascensum nobis parat in cælum. Theophylactus. Quia etiam per lignum mors intraverat, necesse erat ut per lignum exterminaretur, & ut Dominus per ligni dolores invictus transiens, confutaret delectationem proventem ex ligno. Gregorius (d) Nilfenus. Sed & figura crucis

(1) Al. hostis obulerit. Ex edit. P. Nicol. (a) In Catena Græcorum PP. Absque indice loci à Corderio recensetur, sed ex orat. in Passionem, vel in Crucem Domini desumptum est. (b) In Catena prædicta. (c) Citat S. Thomas Chrystostomi nomine & 3. Parte quæst. 46. art. 3. ad 2. sed non in indice loci designato, qui nec occurrit apud illum, sed apud Athanasium Lib. de Incarnatione Filii Dei ante prædicta verbis tamén aliter dispositis, & alia serie collocatis. (d) Orat. 1. de Resurrect. Christi.

eis à medio contactu in quatuor extrema pariter, significat virtutem, & providentiam ejus qui in ea pependit, ubique diffusam. Augustinus. (a) De Quæst. nov. & veter. testamenti. Non frustra etiam tale genus mortis elegit, ut latitudinis, & altitudinis, & longitudinis, & profunditatis, de quibus Apostolus loquitur, magister existeret. Nam latitudo est in eo ligno quod transversum desuper figitur: hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extenduntur manus. Longitudo in eo quod ab ipso ligno usque ad terram conspicuum est: ibi enim quodammodo statat, idest persistit, & perseveratur; quod longanimitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte quæ ab illo quod transversum figitur, sursum versus relinquitur: hoc est ad caput crucifixi, qui bene spirantium superna expectatio est. Jam vero illud ex ligno quod fixum occultatur, unde totum illud (1) exurgit, profunditatem significat gratiæ gratia. Chrystostomus. (b) Duos etiam latrones utrinque crucifixerunt, ut eorum suspitionis fieret particeps: unde sequitur: Et latrones, unum à dextris, alterum à sinistris. Sed non ita evenit: nam de illis nihil dicitur: hujus autem crux ubique honoratur. Reges diademata deponentes, assument crucem: in purpuris, in diadematis, in armis, in mensa sacra, ubique terrarum crux emicat. Non talia sunt humana: viventibus enim illis qui egerunt frenum, ardent propria gesta; his autem perentibus, pereunt. Sed in Christo totum contrarium: nam ante crucem omnia mæsta; ut autem crucifixus est, omnia clariora facta sunt; ut noscas non purum hominem esse crucifixum. Beda. Duo autem latrones cum Christo crucifixi significant eos qui sub fide Christi, vel agonem martyrii, vel continentie arctioribus instituta subeunt; sed qui hæc pro æterna gloria faciunt, dexteri latrones; qui autem humane laudis intuitu, sinistri latrones actus imitantur.

(c) Chrystostomus. (c) Quia Dominus dixerat Matth. 6. Orate pro prosequentibus vos; hoc etiam crucem ascendens fecit: unde sequitur: Jesus autem dicebat: Pater, d. mitte illis: non quia non posset ipse relaxare, sed ut nos pro persequentibus orare doceret, non solum

S. Thom. Oper. Tom. IX. (1) Al. exurgit. (2) Al. vellent. (3) Al. ea. (4) Al. nondum. (5) Al. omittitur conjunctio &. (6) In Veneta Nicolini editione an. 1593. omittitur talis in paradysum. (7) Quatuor jam citata exempla legunt. In forte autem videtur (item dicitur) gratia Dei commendata esse. (8) Al. deest autem.

Ex edit. P. Nicol. (a) De gratia novi & veter. testam. Sumptum est ex epist. 120. cap. 26. (b) Partim ex hom. 88. in Matth. partim ex hom. quod Christus sit Deus. (c) In Cat. Græc. PP. Sine indice loci Corderius notat; sub his autem expresse verbis non occurrit, sed aliquid simile tum ex hom. 18. in Matth. tum etiam ex hom. 61. & 62. colligi potest, ut & ex hom. de Cruce, & latrone. (d) Nec notatur à Corderio in Catena Græc. nec occurrit quifiam sit.

verbo, sed & opere. Dicit autem, Dimitte eis, si poeniterint: fave enim poenitentibus, si (2) velint post tantam nequitiam, reatus per fidem diluere. Beda (cap. 94.) Neque putandum est hic eum frustra orasse; sed in eis qui post ejus passionem crediderant, quod orabat, impetrasse. Notandum sane, quod non pro eis oravit qui Filium Dei intellexerant crucifigere, nec confiteri voluerunt, sed pro eis qui nesciebant quid facerent, zelum Dei habentes, sed non secundum scientiam: unde subdit: Non etiam sciunt qua faciunt. Græcus. (d) Permanentes vero post crucem in infidelitate nullus per ignorantiam juvari putabit, dignis miraculis, sonora voce (3) eum prædicantibus esse Deum, Ambrosius. (Lib. 10. cap. Qualem Christus crucem ascenderit.) Refert ergo considerare qualis crucem ascendat: (4) nudum enim video. Talis ergo ascendat qui sæculum vincere parat, ut sæculi adjumenta non quærat. Victus est autem Adam qui vestimenta quæsvit; vicit ille qui tegumenta deposuit, (5) & talis ascendit quales nos auctore Deo natura formavit: talis in paradiso primus homo habitaverat, (6) talis in paradysum homo secundus intravit. Pulchre autem ascensurus crucem regalia vestimenta deposuit, ut scias quæsi hominem passum esse, non quasi Deum Regem, etiam utrumque Christus. Athanasius (in serm. de pass. & cruc.) Qui etiam eundem conditiones nostras causa nostris suscepit, induit vestimenta nostra, signa mortificationis Adæ, ut exuat illa, & horum vice induat nos vitam, & incorruptionem.

Sequitur: Dividentes vero vestimenta ejus, miserunt sortes. Theophylactus. Forsitan enim plures eorum egebant, vel forte magis ad opprobrium hoc faciebant, & ex quadam lascivia: quid enim pretiosum inveniebant in vestibus? Beda. (7) In sorte autem gratia Dei commendata est: quia cum fors mittitur, non personæ cuiusquam, vel meritis, sed occulto Dei iudicio editur. (8) Hoc quidem breviter dictum est à tribus Evangelistis; Joannes (8) autem distinctius hic explicat quemadmodum hoc gestum sit. Theophylactus. Deludentes igitur hoc agebant: nam ubi principes subannabant, quid dicere oportet de

M 4 vul. (1) Al. exurgit. (2) Al. vellent. (3) Al. ea. (4) Al. nondum. (5) Al. omittitur conjunctio &. (6) In Veneta Nicolini editione an. 1593. omittitur talis in paradysum. (7) Quatuor jam citata exempla legunt. In forte autem videtur (item dicitur) gratia Dei commendata esse. (8) Al. deest autem.

Ex edit. P. Nicol. (a) De gratia novi & veter. testam. Sumptum est ex epist. 120. cap. 26. (b) Partim ex hom. 88. in Matth. partim ex hom. quod Christus sit Deus. (c) In Cat. Græc. PP. Sine indice loci Corderius notat; sub his autem expresse verbis non occurrit, sed aliquid simile tum ex hom. 18. in Matth. tum etiam ex hom. 61. & 62. colligi potest, ut & ex hom. de Cruce, & latrone. (d) Nec notatur à Corderio in Catena Græc. nec occurrit quifiam sit.

fuerat. Et dies erat parasceves, & sabbatum illucescebat. Subsecuta autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus, & revertentes paraverunt aromata, & unguenta; & sabbato quidem filuerunt secundum mandatum.

(a) **A**ugustinus de Conf. Evang. (Lib. 3. cap. 7.) Postquam complevit Lucas narrando Petri negationem, recapitulavit quæ cum Domino gesta sunt circa mane, commemorans quædam quæ alii tacuerunt; atque ita contexit narrationem, similia aliis narrans, cum dicit: *Et surgens omnis multitudo eorum dixerunt illum ad Pilatum. Beda.* Ut impleretur sermo Jesu quem de sua morte prædixit supra 18. *Tradetur Gentibus*, scilicet Romanis: nam Pilatus Romanus erat, eumque Romani in Judæam præsidem miserant. *Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 3. cap. 8.) Deinde apud Pilatum gesta sic narrat: *Cæperunt autem eum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christum Regem esse.* Hoc Mattheus, & Marcus non dixerunt, cum tamen dicerent, quod eum accusabant; sed iste etiam ipsa crimina, quæ falso objecerunt, aperuit. *Theophylactus* (in princ. Comm. in cap. 23. in Luc.) Evidenter autem adversantur veritati; non enim Dominus prohibuit dare censum, sed magis dare jussit. Qualiter autem populum subvertebat, an ut regnum aggrediretur? Sed hoc est incredibile cunctis: quia volente multitudine tota eum in Regem eligere, sciens fugit. *Beda* (cap. 93.) Duobus autem Domino objectis, scilicet quod & tributa Cæsari dari prohibuerit, & se Christum Regem diceret, potuit fieri ut illud quod Dominus ait supra 20. *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*, etiam Pilatum audisse contigerit. Ideoque causam hanc quasi apertum Judæorum mendacium parvipendens, solum quod neciebat, de regni verbo interrogandum putavit.

Sequitur: *Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Judæorum?* *Theophylactus.* Mihi videtur quod hoc à Christo quaesierit (1) contemptum objecti criminis subfannando; quasi dicat: Tu pauper, humilis, nudus, cui nullus adiutor, accusaris de regni ambitione, ad quod opus est multorum adiutorium, & sumptus. *Beda* (ubi supra.) Eodem autem verbo præfidi, quo & principibus sacerdotum respondet, ut propria sententia condemnatur: sequitur (2) enim: *At ille respondens ait, Tu dicis. Theophylactus* (super *Illi invalescebant dicentes.*) Illi au-

(1) *Nicolajus* habet convicium, sive sycphantiam, objecti criminis &c. (2) *Al.* deest enim, & sic infra. (3) *In editis* vitiose Solum vim suam prodit; corrigit tamen *Nicolajus* ex *Ambrosio* ut in textu. (4) *Al.* sed ipsum.

tem, cum nihil aliud faveret eorum calumniæ, recurrunt ad clamorum subsidia: sequitur enim: *At illi invalescebant, dicentes; Commovit populum, docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque huc;* quasi dicant: Perverit populum, nec in una parte tantum, sed à Galilæa incepit, & hucusque pervenit, transiens per Judæam. Puto autem eos non absque causa meminisse Galilææ; sed volentes incurere timorem Pilato. Galilæi enim schismatici fuerunt, & nova tentantes, qualis fuit Judas Galilæus, cujus in Actibus Apostolorum fit mentio. *Beda* (super illud, *Docens per universam Judæam.*) His autem verbis non illum, sed se accusant. Docuisset enim populum, & à pristini temporis ignavia docendo commovisse, talique actu totam terram promissionis pertransisse, non criminis, sed indicium est virtutis. *Ambrosius* (ubi supra.) Accusatur autem Dominus, & tacet, quia defensione non indiget: ambient defendi qui timent vinci. Non ergo accusationem tacendo confirmat; sed despicit, non refellendo. Quid ergo timeret qui non ambit salutem? (3) Salus omnium suam prodit, ut acquirat omnium.

(b) *Beda* (cap. 93. in Luc.) Pilatus de præmissa accusatione non interrogandum Dominum ratus, (4) se ipsum magis nacta occasione cupit ab eo judicando liberum reddere: unde dicitur: *Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit si homo Galilæus esset.* Et ne contra eum quem infontem, & propter invidiam traditum cognoverat, sententiam dare cogeretur, Herodi eum misit audiendum, ut ipse potius eum, qui ejus patriæ tetrarcha existerat, vel absolveret, vel puniret.

Sequitur: *Et ut cognovit quod de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui et ipse Hierosolymis erat illis diebus.* *Theophylactus* (hoc loco.) In hoc sequitur legem Romanam, quæ jubebat quemlibet à principe suæ jurisdictionis condemnari. *Gregorius* 10. Moral. (cap. 30. vel in nov. exemp. cap. 37.) Christi autem famam Herodes explorare voluit, cum ejus miracula videre concupivit.

Sequitur: *Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde: erat enim cupiens ex multo tempore videre illum.* *Theophylactus* (super *Erat autem mul-*

to tempore cupiens.) Non tamquam lucraturus quidquam utilitatis ex ejus aspectu; sed patientis novorum cupidinem, credebat videre quemdam extraneum hominem, de quo audierat quod sapiens, & mirificus esset: unde sequitur: *Eo quod audiret multa de illo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri.* Volebat etiam audire ab eo quid diceret; & ideo interrogat eum quasi derisorie se habens ad ipsum, & eum sublannans. Sequitur: *Interrogabat autem illum multis sermonibus.* Jesus, qui cuncta ratione peregit, & qui teste David, suos sermones in judicio disponit, pium esse judicavit in talibus habere silentium: sermo enim prolatus ei cui nihil proficit, condemnationis fit causa: unde sequitur: *Et ipse nihil ei respondebat.* *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Tacuit, & nihil fecit: quia nec illius credulitas merebatur videre divina; & Dominus jactantiam declinabat; & forte typice in Herode omnes impii significantur, qui si legi non crederint, & Prophæcis, mirabilia Christi opera in Evangelio videre non possunt. *Gregorius* 22. Moral. (cap. 12. in nov. exemp. 16. in antiquis.) Hoc etiam audientes nos oportet addiscere ut quoties auditores nostri nostra volunt quasi laudando cognoscere, non autem sua perversa mutare, omnino taceamus; ne si ofensionis studio verbum Dei loquimur, & illorum quæ erat culpa esse non desinat, & nostra quæ non erat, fiat. Multa autem sunt quæ audientis animum (1) produnt; maxime si auditores nostri & semper laudant quod audiunt, & nunquam quod laudant sequuntur. *Gregorius* 10. Moral. (cap. 30. in nov. exemp. 17.) Inquisitio ergo Redemptor tacuit, expectatus miracula adhibere contempsit, seseque apud se in occultis retinens, eos quos exteriora quætere comperit, ingratos foris reliquit, magis eligens aperte à superbientibus despici quam à non credentibus vacua laudari: unde sequitur: *Stabant autem principes sacerdotum, & scribæ constantiter accusantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illius indatum vestis alba, & remisit ad Pilatum.* *Ambrosius* (Lib. 10. in Luc. cap. Cur. Dominus ab Herode veste alba indutus.) Non otiosum quod veste alba indutus ab Herode, immaculata tribuens indicia passionis, quod agnus Dei sine macula cum gloria mundi peccata susceperet; *Theophylactus* (super *Facti sunt amici illa die Herodes & Pilatus.*) Tu (2) autem considera, quod per ea quæ facit diabolus, impeditur congenita detestatio; & opprobria in Christum, ex quibus declaratur quod Dominus seditiosus non sit; alioquin non derideretur plebe reddita

suspecta, & novitatibus gaudente. Misio autem Christi à Pilato ad Herodem fit amicitiae communis exordium, quasi Pilato non usurpante sibi subditos ditioni Herodis: unde subditur: *Et facti sunt amici Herodes, & Pilatus in ipsa die: nam antea inimici erant ad invicem.* Attende diabolum ubique conjungentem disjuncta, ut Christi peragat necem. Erubescamus ergo nos, si causa nostræ salutis nec amicos in proprio sedere conferemus. *Ambrosius* (Lib. 10. in Luc. ut supra.) In typo etiam Herodis, atque Pilati, qui amici ex inimicis per Jesum Christum facti sunt, & plebis Israelis, & populi gentilis figura servatur, quod per Domini passionem utriusque sit futura concordia; ita tamen ut prius populus nationum capiat Dei verbum, & ad populum Judæorum fidei suæ devotionem transmittat, ut illi quoque gloria majestatis suæ corpus vestiant Christi quod ante despexerant. *Beda* (cap. 93.) Vel hoc Herodis, & Pilati foedus significat, quod Gentiles, & Judæi genere, & religione, & mente disidentes, in Christianis persequendis consentiunt.

(c) *Augustinus* de Conf. Evang. (Lib. 3. cap. 8.) Rediens Lucas ad ea quæ apud præsidem gerebantur, unde digressus erat, ut narraret quod apud Herodem actum est, ita dicit: *Pilatus autem convocatis principibus Sacerdotum, & magistratibus, & plebe, dixit ad eos: Oblulistis mihi hunc hominem quasi avertentem populum; & ecce ego coram vobis interrogans nullam causam invenio in homine isto ex his in quibus eum accusatis.* Hoc intelligimus eum prætermisisse quemadmodum à Domino quaesierit quid accusatoribus responderet. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Hic Pilatus Christum absolvit judicio, crucifigit misterio. Ad Herodem mittitur, ad Pilatum remittitur: unde sequitur: *Sed neque Herodes: nam remisit vos ad illum; & ecce nihil dignum morte actum est ei.* Et si quære reum non pronuntiat, ob metum tamen, alienæ crudelitatis studiis Pilatus obsequitur. *Theophylactus.* Duorum ergo virorum testimonio. Jesus insons offenditur; Judæi vero, qui accusabant, nullum testem obrulerunt; cui credere oporteret. Vide ergo quomodo superet veritas, Jesus tacet, & testantur inimici: proclamant Judæi, & nullus eorum attestatur clamoribus. *Beda* (super *Nec Herodes.*) Pereant ergo scripta quæ tanto post tempore contra Christum composita, non illum apud Pilatum magicæ artis accusatum, sed componentes, (3) apud Dominum perfidia, & falsitatis accusandos esse demonstrant. *Theophylactus* (super *Emendatum illum dimittam.*) Lentus ergo Pilatus, nec satis (4) pro veritate severus, quia

(1) *S. Thom. Oper. Tom. IX.* (2) *Al.* tamen. (3) *P. Nicolai* addit ipsos. (4) *Al.* apud veritatem.

nisi (1) in fine lunæ contingit. *Dionysius* in Epistola 7. ad Policarpum. (2) Cum ambo apud Heliopolim effemus, ambo simul incidentem mirabiliter soli lunam notabamus (non enim ejusce conjunctionis tunc aderat tempus) ipsamque rursus ab hora nona usque in vesperam ad solis diametrum, supra naturæ vires restitutam. Insuper & eam lunæ incidentiam observavimus ab oriente cœpisse, & usque ad solaris corporis finem pervenisse, ac tum demum resillisse, nec ex ea, ut assolet, parte luminis defectum, & restitutionem contigisse, sed ex adverso diametri. *Græcus.* (a) Hoc igitur prodigium factum est ut pateret quod qui mortem susceperat, gubernator esset totius creaturæ. *Ambrosius.* Sol etiam occidit sacrilegis, ut funestis spectaculum sceleris obumbraret; tenebræ effusæ sunt oculis peridorum, ut fidei lumen resurgeret. *Beda* (super *Et velum templi*). Volens autem Lucas miraculum miraculo adungere, subiungit. *Et velum templi scissum est medium.* Hoc expirante Domino factum est, sicut *Matthæus*, & *Marcus* testantur; sed *Lucas* præoccupando narravit. *Theophylactus.* Per hoc autem Dominus ostendebat, quod non erunt ulterius Sancta sanctorum inaccessibilia; sed tradita in manus Romanorum inquamarentur; & eorum aditus pateret. *Ambrosius* (Lib. 10. cap. de commendatione spiritus Jesu). Velum etiam scinditur, quo duorum populorum divisio, & synagoga profanatio declaratur. Seinditur velum verus, ut Ecclesia nova fidei suæ vela suspendat. Synagoga velamen suspenditur, ut religionis interna mysteria revelata, mentis cernamur intuitu. *Theophylactus.* Per hoc etiam ostenditur quod velum, quod sequestrabat nos à sacris quæ sunt in cælo, distrumpitur, id est Dei inimicitia, & peccatum. *Ambrosius* (ut supra.) Deinde etiam ubi acetum bibit, assumptæ mortalitatis impletum est omne mysterium; & immortalitas sola remansit: unde sequitur: *Et clamans voce magna ait Jesus: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* *Beda.* Patrem invocando, Filium Dei se esse declarat; spiritum vero commendando, non defectum suæ virtutis, sed confidentiam ejusdem cum Patre potestatis insinuat. *Ambrosius* (ut supra.) Caro

(1) *Al. omittitur præpositio in.* (2) Quatuor, quæ sæpe retulimus, exempla sic habent. Apud Heliopolim enim tunc presentes, inopinabiliter soli lunam incidentem videamus (non enim erat conveniens conjunctionis hujus tempus) & rursus ipsam à nona hora usque ad vesperam ad solis diametrum supernaturaliter restitutam. Eclipsim etiam illam ex oriente vidimus incepisse, & usque ad solarem terminum pervenire; postea vero retrocessisse; ac rursus non ex eodem defectum, & restitutionem luminis exitisse, sed ex adverso diametri factam esse. Talia sunt ejus temporis facta supernaturalia, & soli Christo, qui est omnium causa, possibilia (*addit Nicolai factu.*)

EX EDIT. P. NICOL. (a) Hæc non refert Corderius in *Catena Græcorum*, nec occurrunt. (b) Hic *Cyrrilli* locus non occurrit, nec quod *Chrysostrum*, ex quo editio *Antuerpiensis* notat. (c) De *Incarnatione contra Arrianos.* (d) *Orat. 1. de Resur.* (e) *Ibidem.* (f) In hom. de *Sabbato Sancto* post med.

moritur, ut resurgat spiritus; Patri commendatur, ut cælestia quoque ab iniquitatis vinculo solverentur, & pax fieret in cælo, quam terræ non sequerentur. *Cyrrillus.* (b) Hæc autem vox edocet quod anima sanctorum non deinceps in inferno clauduntur, ut prius, sed apud Deum sunt, hujus rei facti Christo principio. *Athanasius.* (c) Commendat enim Patri per se universos mortales in se vivificatos: nam sumus membra ejus, secundum illud Apostoli ad *Galat. 3.* „ Omnes unum esis in Christo. “ *Gregorius Nilensis.* (d) Decet autem querere qualiter in eodem tempore Dominus tripartitur seipsum: in viscera terræ, ut dixerat pharisæis; in paradysum Dei, ut dixit latroni; in manus paternas, ut nunc dicitur. Sed recte considerantibus hoc nec quæstione dignum videtur: nam qui ubique est per divinam potentiam, quolibet loco adest. *Ambrosius.* Commendatur ergo Patri spiritus; sed cum sit in superioribus, illuminat & inferna, ut universa redimantur: etenim Christum omnia, & in Christo omnia. *Gregorius Nilensis.* (e) Alia solutio est, quod in tempore passionis neutram partem humanitatis semel unita divinitas dimisit, sed animam de corpore sponte disjuxit; se tamen in utroque permanentem ostendit: nam per corpus in quo mortem suscepit, consuevit moris potentiam; per animam vero latroni paravit introitum paradysi. Dicit autem *Esaias* cap. 49. de superna Hierusalem, quæ à paradiso non est alia: „ Super manus meas depinxit mania tua. “ Unde palam est quod existens in paradiso manus Patris inhabitabat. *Damasenus.* (f) Vel expressius loquendo, in sepulcro erat secundum corpus, in inferno secundum animam; sed sicut Deus in paradiso cum latrone, & in throno erat cum Patre, & Spiritu Sancto. *Theophylactus.* Clamans vero alta voce expirat, quia inerat ei potestas ponendi animam suam, & eam resumendi: unde sequitur: *Et hæc dicens, expiravit.* *Ambrosius.* Quasi dicat: Tradidit spiritum, quia non inivus amissit: quod enim emititur, voluntarium est, quod amittitur, necessarium.

(1) *Augustinus* 4. de *Triunit.* (cap. 13.) Cum post illam vocem continuo tradidit spiritum, hoc ma-

maxime qui aderant, sunt mirati: longa enim morte cruciabantur ligno suspensi: unde dicitur: *Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Vere hic homo justus erat.* *Augustinus* de *Conc. Evang.* (Lib. 3. cap. 20.) Non est autem contrarium quod *Matthæus*, viso terramotu, dicit admiratum Centurionem, cum *Lucas* dicat hoc eum admiratum fuisse quod emissâ illa voce spirasset, ostendens quam potestatem habuit quando moreretur. In eo autem quod *Matthæus* dixit, non solum viso terramotu, sed addidit: „ Et his quæ fiebant, “ integrum locum fuisse demonstravit *Lucæ*, ut diceret ipsum Domini mortem fuisse miratum, quod autem *Lucas* etiam ipse dixit: *Videns autem Centurio quod factum erat*, in eo genere inclausit omnia quæ facta erant in illa hora mirabiliter, tanquam unum mirabile factum commemorans, cujus quasi membra & partes erant omnia illa miracula. Quod autem alius dixit (*Matth. 27.*) Centurionem dixisse: „ Vere „ Filius Dei erat iste; “ *Lucas* autem ait, quod *justus erat*, putari potest diversum: sed vel utrumque dictum à Centurione debemus intelligere, & aliud illum aliud istum commemorasse; vel fortasse *Lucam* exprimere (1) voluisse sententiam Centurionis, quomodo dixerit *Jesum* Filium Dei: forte enim non Unigenitum æqualem Patri Centurio intellexerat; sed ideo filium Dei dixerat, quia justum crediderat: sicut multi iusti dicti sunt filii Dei. Jam vero quia *Matthæus* addidit eos qui cum Centurione erant, *Lucas* vero hoc tacuit: non est contrarium, cum alius dicit quod alius tacet: & *Matthæus* dixit, „ Timeverunt valde; “ *Lucas* autem non dixit, *Timeverunt*, sed *glorificavit Deum*: quis non intelligat Deum timendo glorificasse? *Theophylactus.* Nunc autem videtur effectum sortiri quod Dominus dixerat *Joann. 12.* „ Cum exaltatus fuero, omnia ad me traham: “ exaltatus namque in cruce attraxit latronem, & Centurionem, sed & quosdam Judæorum, de quibus sequitur: *Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant quæ fiebant, percussientes pectora sua revertebantur.* *Beda* (cap. 94.) Quod percussiebant pectora, quia penitentia, & iustus indicium est, potest dupliciter intelligi: sive enim eum cujus vitam dillexerunt, iniuste occidit dolebant; sive cujus mortem se impetrasse meminerant, hunc in morte amplius glorificatum tremebant. Notandum autem, quod *Gentiles* Deum timentes, aperte confessionis voce glorificant; *Judæi* percussantes solum pectora, silentes domum redeunt. *Ambrosius* (Lib. 10. in *Luc. cap. de commendatione spiritus Jesu.*) O duriora faxis pectora Judæorum! *Judex* arguit, credit minister, proditor scelus suum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta referantur; *Judæorum* tamen immobilis duritia manet orbe confuso. *Beda* (super illud, *Videns Centurio.*) Unde merito per Centurionem fides Ecclesie designatur, quæ Dei Filium rudente synagoga confirmat. Impletur autem quod Dominus Patri conqueritur dicens *Psal. 87.* „ Blongalli à me amicum, & proximum, & nos meos à miseria: “ unde sequitur: *Stabant autem omnes noni ejus à longe.* *Theophylactus.* Sed comminarum genus olim maledictum, manes, & videt hæc omnia: sequitur enim: *Et mulieres quæ secute erant eum à Galilæa, hæc videntes; & sic primæ recoillantur justificatione, aut benedictione à passione proficiente sicut & resurrectione.*

(k) *Græcus.* (a) Fuerat quandoque *Joseph* oculus Christi discipulus, denique vinculum timoris rumpens, serventior factus, dominicum corpus turpiter pendens à ligno deposuit, comparans pretiosam margaritam, verborum modestia: unde dicitur: *Et ecce vir nomine Joseph, qui erat decuria.* *Beda* (cap. 94. in *Luc.*) *Decurio* vocatur, quod sit de ordine curiæ, & officia curiæ administrat, qui etiam curialis à procurando munera civilia solet appellari. *Magnæ* ergo *Joseph* dignitatis apud seculum, sed majoris apud Deum meriti fuisse laudatur: unde sequitur: *Vir bonus, & justus* (hic non consenserat consilio, & actibus eorum) ab *Arimathæa* civitate *Judææ.* *Arimathæa* ipsa est *Ramatha* civitas *Helicææ*, & *Samuelis.* *Augustinus* de *Conc. Evang.* (Lib. 3. cap. 22.) Dicit autem *Joannes*, quod erat discipulus *Jesu*: unde & hic subditur: *Qui expectabat, & ipse regnum Dei.* Merito autem movet cur ille qui propter timorem oculus erat discipulus, ausus sit petere corpus ejus, quod nullus eorum qui eum palam sequebantur auderet; sequitur enim: *Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.* Sed intelligendum est istum fiducia dignitatis hoc fecisse, qua præditus poterat familiariter intrare ad *Pilatum*. In extremo autem illo officio funeris exhibendo minus videtur curasse de *Judæis*, quamvis soleret in Domino audiendo eorum inimicitias devitare. *Beda* (super *Accessit, & petiit corpus Jesu.*) Sic igitur per iustitiam meritorum sepeliendo corpori dominico (2) aptus, dig-

EX EDIT. P. NICOL. (2) Nec hujus Græci nomen à Corderio indicatur, nec sententia ipsa, quæ alibi etiam non occurrit.

aus fuit per nobilitatem potentiae secularis illud impetare: unde sequitur: *Et depositum involvit in sindone.* Ex simplici sepultura Domini ambitio divitum condemnatur, qui nec in tumulis quidem possint carere divitiis. *Athanasius.* (a) Enormiter etiam agunt qui condiunt corpora mortuorum, & ea non sepeliunt, etiam si sancta sint: quid enim sanctius, aut majus Domini corpore? quod tamen in monumento positum est, donec die tertia resurrexit: sequitur enim: *Et posuit eum in monumento exciso.* *Beda* (super *Et posuit eum in monumento exciso.*) Scilicet de petra, ne si ex multis lapidibus edificatum esset, post resurrectionem turbulis fundamentis, ablatu furto diceretur. In novo etiam ponitur monumento: nam sequitur: *In quo non tum quiesquam posuit fuerat* ne post resurrectionem ceteris corporibus remanentibus, surrexisse alius suspicaretur. Quia vero sexta die homo factus est, recte Dominus sexta die crucifixus humanae reparationis implevit arcana: unde sequitur: *Et erat dies parasceves,* quod praeparatio interpretatur, quo nomine sextam feriam appellabant, quia ea die quae in sabbatum forent necessaria, praeparabant. Quia vero septimo die requievit conditor ab opere suo, sabbato Dominus in sepulcro requievit: unde sequitur: *Et sabbatum illuc sebat.* *Supra* autem legitur, quia *stabant omnes noti eius à longe, & mulieres quae secuta erant eum.* His ergo notis Jesu post depositum ejus cadaver ad sua remanentibus, solae mulieres, quae arctius amabant, famulus subservit, quo loco poneretur inspicere cupiebant: sequitur enim: *Subsecuta autem mulieres, quae cum ipso venerant de Galilaea, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus: ut scilicet ei tempore congruo munus possent suae devotionis offerre.* *Theophylactus* (in fin. Comm. in cap. 23. Luc.) Neque tamen fidem debitam adhuc habebant, sed quasi pufo homini aromata, & unguenta parabant more Judaeorum, qui talis exhibebant defunctis: unde sequitur: *Et revertentes paraverunt aromata, & unguenta.* *Beda* (cap. 94. parum à fine illius.) Septimo enim Domino, quamdiu licebat operari, id est usque ad solis occasum, unguentis praeparandis erant occupatae. Mandatum autem erat ut sabbati silentium, id est quies, à vespe-

(1) Al. amoris, item admonitus. (2) Al. Usque nunc. *Nicolas* legit sed & usque nunc. (3) Al. ut futura praesentis vitae parasceve, & requie beata &c.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In vita S. Antonii sub finem.

ra usque ad vesperam servaretur, & sequitur enim: *Et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum.* *Ambrosius* (Lib. 10. cap. de sepultura corporis Jesu.) Mystice autem justus Christi corpus sepelitur: talis enim est Christi sepultura, quae fraudem, iniquitatemque non habet. Merito autem *Matthaeus* hunc divitem dixit: suscipiendo enim divitem nescivit fidei paupertatem. *Justus* Corpus Christi operit sindone; vestis & tu Domini corpus gloria sua, ut & ipse sis justus; & si mortuum credis, operi tamen divinitatis plenitudine sua; sed & vestitur Ecclesia innocentiae gratia. *Beda* (super *Revolvit eum in sindone.*) Ille etiam in sindone munda involvit Jesum qui pura eum mente susceperit. *Ambrosius* (ubi supra.) Non otiose alius Evangelista monumentum novam dixit, alius monumentum Josephi etenim tumulus his paratur qui sub lege sunt mortis; victor mortis tumulum suum non habet. Quae enim communicatio famulo, & Deo? Solus etiam tumulo includitur, quia mors Christi etiam sit communis secundum naturam, specialis est secundum virtutem. Bene autem Christus in monumento conditur justus, ut justitiae habitatione requiescat: monumentum enim hoc in duritiae gentilis petra justus excidit penetraverit, ut praeponderet in nationibus virtus Christi, cui pulcherrime (1) adnotus est lapis. Quicumque in se bene humaverit Christum, diligenter custodiat, ne eum perdat, neve perfidia sit ingressus. *Beda* (super *erat dies parasceves.*) Quod autem Dominus sexta die crucifigitur, septima in sepulcro quiescit, significat quod in sexta mundi aetate nos pro Domino patri, & velut mundo crucifigi necesse est; in septima vero, id est post mortem, corpora quidem in tumulis, animae vero cum Domino requiescunt. (2) Usque huc & mulieres sanctae, id est animae humiles, dilectione ferventes, passioni Christi diligenter obsequuntur; & si forte valeant imitari, sedula curiositate, quo ordine sit eadem passio completa, perpendunt: quae lecta, audita, recordata, mox ad paranda se opera virtutum, quibus Christus delectetur, convertunt, (3) ut finita praesentis vitae parasceve, in requie beata tempore resurrectionis occurrere Christo valeant cum aromatis spiritualium actionum.

CA.

CAPUT XXIV.

(a) **U**Na autem sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum portantes quae paraverunt aromata, & invenerunt lapidem revolutum à monumento, & ingressae non invenerunt corpus Domini Jesu. Et factum est dum mentē conternatae essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste resurgenti. Cum timerent autem, & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid queritis viventem eum mortuis? Non est hic, sed surrexit. Recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilaea esset, dicens: Oporteret Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatae sunt verborum ejus, & regressae à monumento nuntiaverunt haec omnia illis undecim, & ceteris omnibus. Erat autem Maria Magdalene, & Joanna, & Maria Jacobi, & ceterae quae cum eis erant, quae dicebant ad Apostolos haec. Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verba ista, & non crederunt illis. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, & procumbens vidit linteamina sola posita, & abiit secum mirans quod factum fuerat.

(b) Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Hierusalem, nomine Emmaus, & ipsi loquebantur ad invicem de omnibus quae acciderant. Er factum est, dum fabularentur, & secum quarterent, & ipse Jesus appropinquans ibat cum illis: oculi autem eorum tenebantur, ne eum agnoscerent: & ait ad illos: Qui sunt hi sermone quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes? Et respondens unus cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus Peregrinus es in Hierusalem, & non cognovisti quae facta sunt in illa his diebus? Quibus ille dixit: Quae? Et dixerunt de Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere, & sermone coram Deo, & omni populo: & quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes, & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus quae ipse esset redempturus Israel. Et nunc super haec omnia tertia dies est hodie quod haec facta sunt. Sed & mulieres quaedam ex nostris terruerunt nos, quae ante lucem fuerunt ad monumentum, & non invento corpore ejus, venerunt dicentes se etiam visionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum; & ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt.

(c) Et ipse dixit ad eos: O stulti, & tardi corde ad credendum in omnibus quae locuti sunt Prophetae. Nonne haec oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens à Moyse, & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quae de isto erant. Et appropinquarent castello quo ibant; & ipse se finxit longius ire: & coegerunt illum dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies. Et intravit cum illis. Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, Et ipse evanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas? Et surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem, & invenerunt congregatos undecim, & eos qui cum illis erant, dicentes, quod surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quae gesta erant in via, & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.

(d) Dum autem haec loquuntur, stetit Jesus in medio eorum, & dixit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere. Conturbati vero, & conterriti, existimabant se spiritum videre. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum. Palpate, & videte, quia spiritum carnis, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cum haec dixisset, ostendit eis manus, & pedes.

(e) Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus praeter gaudium, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piscis asii, & fructum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis, & dixit ad eos: Haec sunt verba quae locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia quae scripta sunt in lege Moyse, & Prophetis, & Psalmis de me.

(f) Tunc aperavit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, & dixit eis, quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia dies &